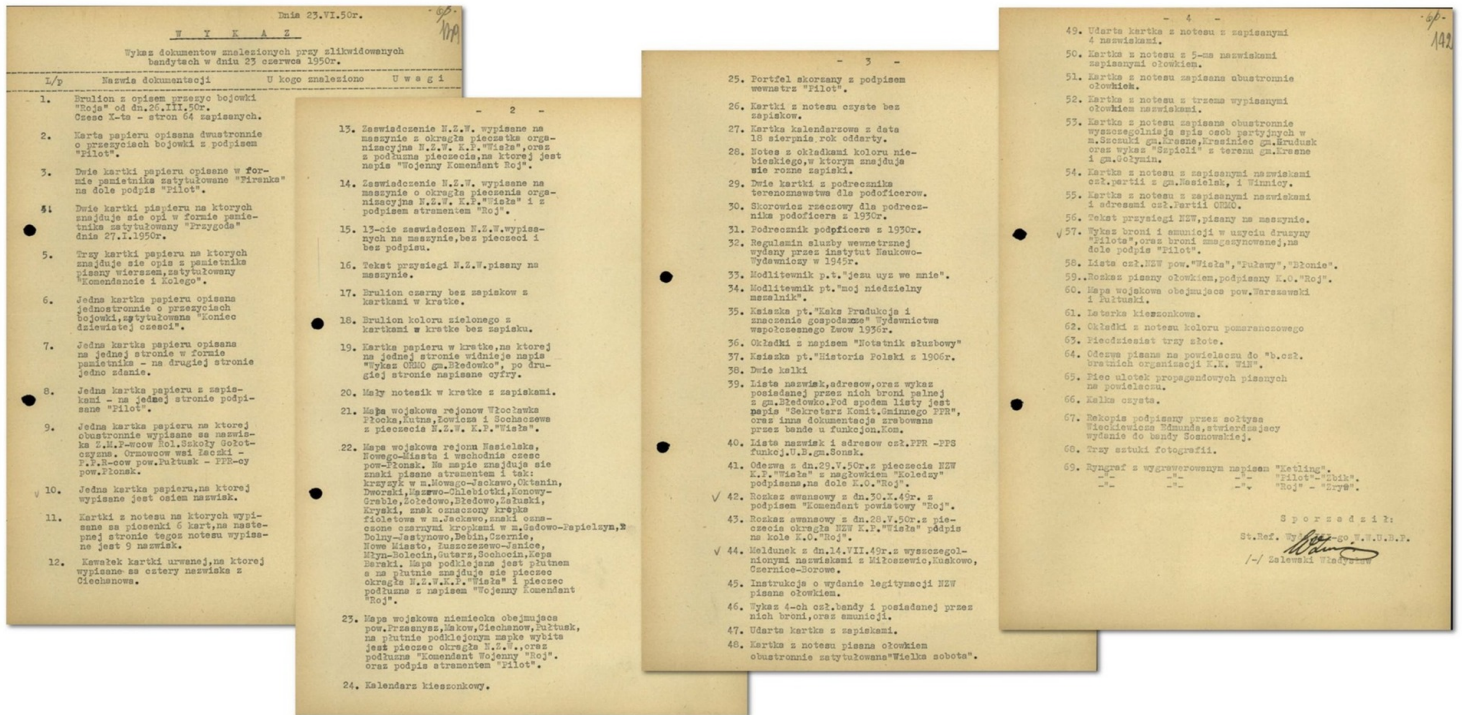

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/zolnierze-wykleci/92713,Ostatni-boj-Pilota.html>

Wykaz dokumentów znalezionych przy zlikwidowanych bandach w dniu 23 czerwca 1950 r. (z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Ostatni bój „Pilota”

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: ELŻBIETA STRZESZEWSKA 23.06.2022

23 czerwca 1950 r., w nierównej walce z żołnierzami Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego i funkcjonariuszami bezpieczeństwa polegli członkowie patrolu Władysława Grudzińskiego ps. „Pilot”, należące do oddziału Narodowego Zjednoczenia Wojskowego pod dowództwem st. sierż. Mieczysława

Dziemieszkwicza ps. „Rój”.

Do likwidacji patrolu „Pilota” przyczynił się agent bezpieczeństwa ps. „Bartosz”, wcześniej zaufany współpracownik „Roja”, który udzielał schronienia jemu i jego ludziom. Pozyskany do współpracy na podstawie kompromitujących materiałów (tj. dotyczących współpracy z NZW) powiadomił 22 czerwca 1950 r. funkcjonariuszy PUBP w Pułtusku o tym, że:

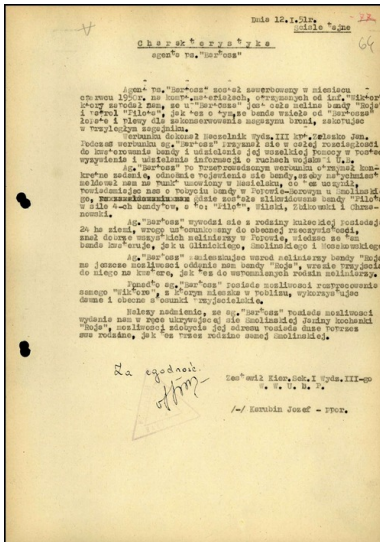
„(...) banda w sile 4-ech osób pojawiła w lasu położonym w pobliżu m. Popowo-Borowe”.

Po dokładnym sprawdzeniu ustalono, że partyzanci szukali schronienia u jednego z gospodarzy – współpracownika oddziału „Roj” – Wacława Smolińskiego.

Sam Wacław Smoliński, w trakcie zeznań złożonych w siedzibie PUBP w Pułtusku 27 czerwca 1950 r. w następujący sposób przedstawił wydarzenia z 23 czerwca (zachowano pisownię oryginału):

„Pyt. Podajcie datę ostatniego pobytu bandy »Roj« u »Was«?”

Odp. Ostatnio raz było to w dniu 23.VI.50 r. w czasie kiedy wojsko Polskie likwidowało tę bandę, przyszli oni do mnie o godz. około 5-tej rano, a było ich czterech, a to »Roj« »Pilot« »Zryw« i »Twardowski« pamiętam jak wpadli na podwórko zdyszani i weszli do stodoły, prosza mnie abym ich schował bo wojsko otoczyło wies. Ja zaś odrzekłem, że kryjówka popsuta, więc gdzie Was schowam, po tych słowach bandyci z „Rojem” na czele, udali się do zryta obok rosnącego, dodaje, że po upływie trzech godzin usłyszałem strzały, co dalej było tego nie wiem”.

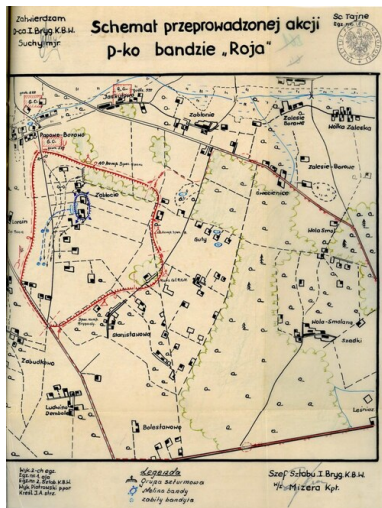

Charakterystyka agenta ps. „Bartosz”, sporządzona przez ppor. Józefa Karubina, kierownika Sekcji I Wydziału III WUBP w Warszawie, 12 stycznia 1951 r. (z zasobu IPN)

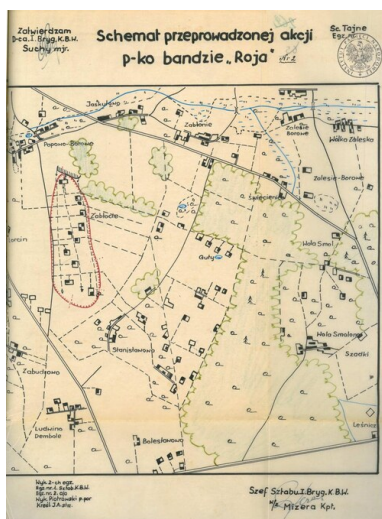
Zaalarmowany doniesieniem „Bartosza” szef PUBP w Pułtuskowi powiadomił WUBP w Warszawie oraz mjr. Edwarda Suchego, dowódcę I Brygady KBW.

Opracowany plan działań

Zgodnie ze znajdującym się w zasobie Archiwum IPN opisem operacji przeprowadzonej przez żołnierzy Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego 23 czerwca 1950 r. w Popowie Borowym w skład Grupy Operacyjnej biorącej udział w akcji wchodziły: 10., 12. i Specjalna Kompania Specjalnego Baonu, Specjalna Kompania Brygady, II Batalion Strzelców oraz kursanci z Kursu Celowniczych RKM-ów.

Schemat przeprowadzonej akcji przeciwko bandzie „Roja”

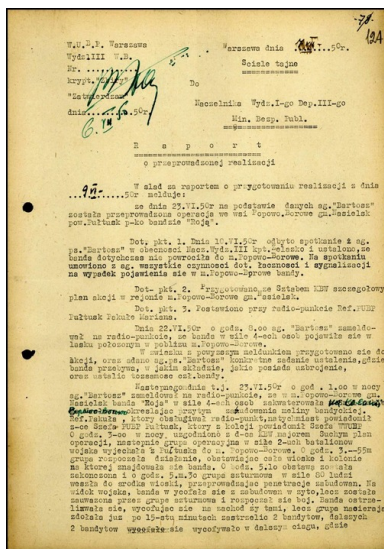
Schemat przeprowadzonej akcji przeciwko bandzie „Roja” (Nr 2)

Raporty organów bezpieczeństwa nie zawierają informacji, które potwierdziłyby, że

zastrzelili się sami, aby uniknąć schwymania.

Ponadto w trakcie działań wykorzystano 9 psów, 2 panczerki (samochody pancerne) i 25 samochodów służbowych. Do obserwacji wydarzeń i patrolowania terenu wykorzystano samoloty. Łącznie w akcji wzięło udział 500 żołnierzy. Opracowany plan działań zakładał, że bezpośrednim atakiem miała zająć się Specjalna Kompania Specjalnego Baonu, natomiast pozostałe pododdziały miały okrążyć przeciwnika i zabezpieczyć teren.

Po przybyciu na miejsce i przeszukaniu zabudowań stwierdzono, że poszukiwani opuścili już zabudowania Smolińskiego, zauważono natomiast ślady prowadzące na pole. Za zbiegami posłano przewodnika z psem. Do tragicznych wydarzeń doszło ok. 300 metrów od zabudowań, na polu z żytem. W wyniku wymiany ognia z żołnierzami KBW członkowie patrolu „Pilota” ponieśli śmierć na miejscu. Raporty organów bezpieczeństwa nie zawierają informacji, które potwierdziłyby, że zastrzelili się sami, aby uniknąć schwymania.

„Raport o przeprowadzonej realizacji”, sporządzonego przez Władysława Zalewskiego, st. ref. Wydziału III WUBP w Warszawie, 7 lipca 1950 r. (fragment 1/3)

W trakcie starcia 23 czerwca 1950 r. w Popowie Borowym z KBW i UB poległ Władysław Grudziński ps. „Pilot” oraz podlegli mu żołnierze NZW: Kazimierz Chrzanowski ps. „Ketling”, „Wilk”, Hieronim (Heronim) Żbikowski ps. „Gwiazda”, „Twardowski” oraz Czesław Wilski ps. „Zryw”, „Brzoza”. Ponadto w wyniku akcji aresztowano cztery osoby

„(...) za współpracę z bandą »Roja« i melinowanie ich”.

Pochowani w nieznanym miejscu

Jednak z raportów powstałych po zakończeniu akcji wynika, że zarówno dowództwo KBW, jak i funkcjonariusze urzędu bezpieczeństwa, byli przekonani, że jednym z poległych jest st. sierż. Mieczysław Dziemieszkiewicz ps. „Rój”.

Do dziś nie wiadomo, gdzie zostali pochowani „Pilot” i jego żołnierze. Pozostała pamięć o ich bohaterskiej śmierci, której jedyną oznaką przez wiele lat był krzyż stojący wśród pól nieopodal miejsca, w którym zginęli.

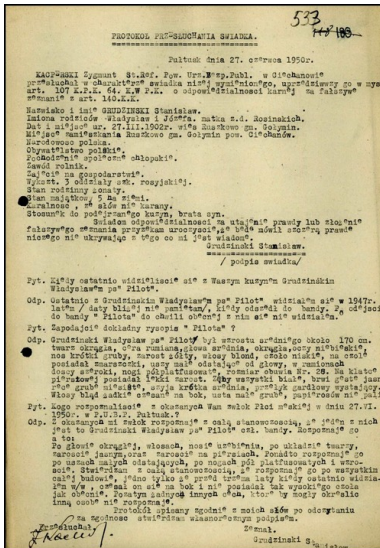
Przesłuchania osób aresztowanych oraz członków rodzin zabitych doprowadziły do pełnej identyfikacji Kazimierza Chrzanowskiego, Hieronima (Heronima) Żbikowskiego oraz Czesława Wilskiego.

Wątpliwości pojawiły się dopiero w przypadku czwartego ciała, rozpoznanego przez większość przesłuchanych, w tym nawet przez szwagra Aleksandra Kownackiego, jako ciało „Roja”. Jedynie Stefania Dziemieszkiewiczowa, matka „Roja”, nie potwierdziła, że okazane jej zdjęcie, jedno z kilku wykonanych post mortem, przedstawia zwłoki jej syna Mieczysława. Dopiero 27 czerwca kuzyn „Pilota”, Stanisław Grudziński, potwierdził jego tożsamość.

Tego samego dnia zeznawał również Wacław Smoliński (zachowano pisownię oryginału):

„Pyt. Podejrzany poznał zabitych bandytów, a będących w Urzędzie i którego z nich?

Odp. W czasie okazywania mi zwłok zabitych bandytów rozpoznałem dokładnie, i twierdze że sa to bandyci ps. »Roj«, którego nazwiska nie znam, drugi z nich to ps. »Pilot« także nazwiska nieznam, dwoch następnych to Wilski Czesław, uprzednio zam. Popowo ps. »Zryw«, oraz Zbikowski Heronim zam. Popowo ps. »Twardowski«”.

**Protokół przesłuchania świadka,
Stanisława Grudzińskiego,
kuzyna Władysława
Grudzińskiego ps. „Pilot”.
Pułtusk, 27 czerwca 1950 r. (z
zasobu IPN)**

66
872-2

Te działania przeprowadzili wycieczki strażnicy, grupa wkroczyła do zastępczego
budowala. W trakcie obrotu wybuchło samolotowe, kierunek strumie-
naczy: wstawa słaby prowadzący z strażnicami w stronę, pale, loty, chłodzi-
na wydzielił kilka żołnierzy w reszcie przemieszczali się, który wkroczył
okładni około 500 m. od budowala, pies weszła na kryjówkę bandy, które
znajdowała się w tym czasie. Bandyci zauważyli przemieszczanie w reszcie i gru-
pę, oddali do nich kilka strzałów nie trafiając nikogo i znowu zaczęli wycofywać
się. Po udzieleniu strzałom na 200 m. strażnicami wzniesiono ogień i obser-
wację w stronę odległych wystrzałów. 2.1.1. strażnicami dostrzeżenie bandy
wycieczki, się w kierunku pól, wznosiła na obszarze 11-go szosy, w tym czasie
grupa strażnicami (Dopiero) ugin po usłyszanych strzałach, Dowódca G. G. G. G.
rozkaż grupie strażnicami zaprzestanie prowadzić przemieszczanie budowala i
strażnicami w reszcie przemieszczali się w stronę w stronę, w kie-
runku drogi wiodącej od kord./2294/ do kord./2295/
Bandyci uciekając w stronę, obszar 11-go szosy, zostali przez nich ostrzelani
przez strażnicami byli do obszarów, gdzie z drugiej strony strażnicami
przez grupę strażnicami, które ponownie odkryły ogień do bandy, bandyci straż-
nicami ze względu na strażnicami kilka żołnierzy przemieszczali się na
obszarze 11-go szosy. Wtedy z grupy strażnicami strażnicami opozycji H.K.M.
o płoty swego dyskusyjnego strażnicami, gdyż wysoki szosy uniemożliwiło
mu w strażnicami i kilku seriami oddały z H.K.M. zabił 0-04 bandy „Pilot”
do drugiego bandy „Pilot” otworzył ogień strażnicami z posiadającego
ręcznika - zabił go. Pozostali dwaj bandyci korzystając z wysokiego zjazdu, od-
delili się od grupy strażnicami, w kierunku przeciwnym bandyci ponownie natknęli się
na grupę strażnicami z drugiej strony, w kierunku strażnicami i strażnicami odkry-
li do nich ogień strażnicami jednego z nich do drugiego, w tym czasie grupę straż-
nicami odkrył ogień w wyniku czego został on zabity.
Woj i kilkudziesięciu bandy „Roj” trwał od godz. 8.10 do godz. 8.40. Po odwołaniu
zobowiązaniu bandy Dowódca G. G. G. G. rozkazał grupie strażnicami dokonać
nie przeszkadzać leśnikom znajdującym się w kord./2294/ i /2295/ w tym czasie teren
znajdujący się w obszarze. W celu szybkiego wykreślenia bandy, które mogły by przy-
być w rejonie obszarów, zostały rozmieszczone samoloty, w składzie patrolowania ter-
nu. Następnie zmierzając w kierunku obszarów /gdzie znowu strażnicami/
mimo przystąpiła do samolotowej kontroli osób i przemieszczania strażnicami.
W wyniku kontroli nieobudowa zatrzymano 4-ty osoby - nie współpracują z bandą
„Roj” i melioracja ich.
Akcją zakończono o godz. 15.00 dnia 23.6.50r. Po czym podjęto decyzję powrócić
do swego miejsca.

**Fragment „Opisu Operacji
przeprowadzonej przeciwko
bandzie »Roja« w m. Popowo-
Borowe /2294/ gm. Nasielsk pow.
Pułtusk w dniu 23 czerwca 1950
r.”, przedstawionego 26 czerwca
1950 r. przez mjr. Edwarda
Suchego, dowódcę I Brygady KBW
(z zasobu IPN)**

W trakcie akcji w ręce bezpieki wpadły broń oraz dokumenty i przedmioty należące do zabitych, w tym
ryngrafy, zdjęcia i część pamiętników prowadzonych przez Władysława Grudzińskiego. Zdobyte tą drogą
informacje zostały wykorzystane przez bezpiekę podczas opracowywania dalszych działań operacyjnych
skierowanych przeciwko żołnierzom podziemia niepodległościowego.

Do dziś nie wiadomo, gdzie zostali pochowani „Pilot” i jego żołnierze. Pozostała pamięć o ich bohaterskiej
śmierci, której jedyną oznaką przez wiele lat był krzyż stojący wśród pól nieopodal miejsca, w którym zginęli.
Po latach dodano do niego tablicę z nazwiskami poległych.

Pułtusk dn. 5.V.51r.
Sędzia tajne

28 34
85

C H A R A K T E R Y S T Y K A

Osoba "Wilk" Chrzanowski Kazimierz ps. ....
WIP w Pułtusku stwierdza że Chrzanowski Kazimierz z Juliana ur.
4.III.1923r. w Sędziem gm. Obycz pow. Pułtusk zastąpił zam. Onaty -
Bogusławski gm. Wiskice pow. Pułtusk i ślubowemu dn. 23.IV.50r.)
Kewaler, z nazwiskiem rolnik, pochodzenie obywatel, rodzice posiadali
gospodarstwo rolne o powierzchni 20 ha ziem.

Do PUBP wstąpił na roli wry rodzinach wyznaleni do org.
nie stwierdzono w czasie akwencji niemieckiej również w czasie na roli
wyznalców org. nie ustalono, jak również wyodrębny z orientacji
nie stwierdzono. Po wywołaniu w m-cu lutym 1950r. wstąpił do bandy
"Wilk" dokonując kilku napadów na obiekty państwowe, w tym na
-sady demokratycznych funkcji, w między innymi brał udział
w operacji w dniu 10.IV.50r. na terenie gm. Wiskice, gdzie obrabował
500.000 zł. (stara rat.) oraz zabijał osł. OBRG. Natomiast Oseka
w dniu 23.IV.50r. w czasie wywołanej akcji w dniu PUBP
Pułtusk i EW został zabity we wsi Polesie-Borowo gm. Wiskice.

Obito 2 egz.

/-/ Madziar Stefan kpt.

Charakterystyka Kazimierza Chrzanowskiego ps. „Wilk”, „Ketling”, sporządzona przez kpt. Stefana Madziara, szefa PUBP w Pułtusku, 5 maja 1951 r. (z zasobu IPN)

Pułtusk dn. 5.V.51r.
Sędzia tajne

-9-
0

C H A R A K T E R Y S T Y K A

Osoba "Wilk" Chrzanowski Kazimierz ps. "Wilk".
WIP w Pułtusku stwierdza że Wilk Chrzanowski z Juliana ur.
4.III.1923r. w Sędziem gm. Obycz pow. Pułtusk zastąpił zam. Onaty -
Bogusławski gm. Wiskice pow. Pułtusk i ślubowemu dn. 23.IV.50r.)
Kewaler, z nazwiskiem rolnik, pochodzenie obywatel, rodzice posiadali
gospodarstwo rolne o powierzchni 20 ha ziem.

Do PUBP wstąpił na roli wry rodzinach wyznaleni do org.
nie stwierdzono w czasie akwencji niemieckiej również w czasie na roli
wyznalców org. nie ustalono, jak również wyodrębny z orientacji
nie stwierdzono. Po wywołaniu w m-cu lutym 1950r. wstąpił do bandy
"Wilk" dokonując kilku napadów na obiekty państwowe, w tym na
-sady demokratycznych funkcji, w między innymi brał udział
w operacji w dniu 10.IV.50r. na terenie gm. Wiskice, gdzie obrabował
500.000 zł. (stara rat.) oraz zabijał osł. OBRG. Natomiast Oseka
w dniu 23.IV.50r. w czasie wywołanej akcji w dniu PUBP
Pułtusk i EW został zabity we wsi Polesie-Borowo gm. Wiskice.

Obito 2 egz.

/-/ Madziar Stefan kpt.

Charakterystyka Czesława Wilskiego ps. „Zryw”, sporządzona przez kpt. Stefana Madziara, szefa PUBP w Pułtusku, 5 maja 1951 r. (z zasobu IPN)

Pułtusk dn. 5.V.51r.
Sędzia tajne

10

C H A R A K T E R Y S T Y K A

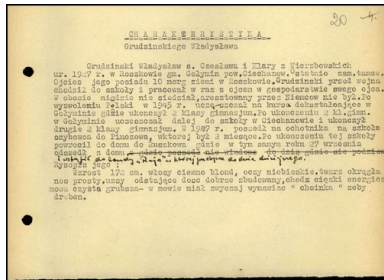
Osoba "Wilk" Wilski Czesław ps. "Zryw".
WIP w Pułtusku stwierdza że Wilski Czesław z Juliana ur.
4.III.1923r. w Sędziem gm. Obycz pow. Pułtusk zastąpił zam. Onaty -
Bogusławski gm. Wiskice pow. Pułtusk i ślubowemu dn. 23.IV.50r.)
Kewaler, z nazwiskiem rolnik, pochodzenie obywatel, rodzice posiadali
gospodarstwo rolne o powierzchni 20 ha ziem.

Do PUBP wstąpił na roli wry rodzinach wyznaleni do org.
nie stwierdzono w czasie akwencji niemieckiej również w czasie na roli
wyznalców org. nie ustalono, jak również wyodrębny z orientacji
nie stwierdzono. Po wywołaniu w m-cu lutym 1950r. wstąpił do bandy
"Wilk" dokonując kilku napadów na obiekty państwowe, w tym na
-sady demokratycznych funkcji, w między innymi brał udział
w operacji w dniu 10.IV.50r. na terenie gm. Wiskice, gdzie obrabował
500.000 zł. (stara rat.) oraz zabijał osł. OBRG. Natomiast Oseka
w dniu 23.IV.50r. w czasie wywołanej akcji w dniu PUBP
Pułtusk i EW został zabity we wsi Polesie-Borowo gm. Wiskice.

Obito 2 egz.

/-/ Madziar Stefan kpt.

**Charakterystyka Heronima
Żbikowskiego ps. „Twardowski” ,
sporządzona przez kpt. Stefana
Madziara, szefa PUBP w Pułtusk,
5 maja 1951 r. (z zasobu IPN)**

**Charakterystyka Władysława
Grudzińskiego ps. „Pilot” (z
zasobu IPN)**

Żołnierze patrolu „Pilota” ponieśli śmierć walcząc do końca o wolną i niepodległą Polskę. Za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej, dowódca patrolu, Władysław Grudziński, został w 2009 r. odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, a w 2018 r., wraz ze swymi podwładnymi, mianowany pośmiertnie na stopień podporucznika.

Fotografia   Kazimierza
Chrzanowskiego (z zasobu IPN)

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ